

مستشرقان

محل مطبعه و اداره :

جفال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنگول يقوشنده
۲۲ نومرو

افطار :

مسلکمزہ موافق آثار
جدیدہ مع الممنونیه
قبول اولنور

درج ایدله یں آثار اعاده اولنماز

دیر ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات ، تاریخ ، و سیاسیات و بهالخاصه احوال و مشورہ اسلامیه و بحث ایدر و هفته ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

صاحب و مؤسساری :

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

سنه لکی

ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵	غروش
روسیه	۶۵۰	۳۵۰	روبله
سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹	فرانق

در سعادتده نسخه سی ۵۰ پاره در

قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

۱۰ تموز ۳۲۴

آلتنجی جلد

۲۱ ربیع الاول پنجشنبه ۱۰ مارت ۳۲۶

عدد : ۱۳۳

و مشارالیهک ویره جگوری اجوبه غضنفرانه و قهرمانانه سی اوله جقدر .
برنجیسی دونائیک اون ایکنجی مجموعهنده ، ایکنجیسی ده
صراط مستقیمده او قومق سوک امل و استرحامدر اقدم .
صامسون اعدادیسی معلملرندن

حسن روحی

تورکستان

بردول قادین یاوروسنی آلمش قاچار داغاره ؛
بر سقط قیز « بابام ! » دیبه ایگله یه رک سورونور .
هپ بیقیلمش ، بیقیلمده ؛ اوزاقلردن کورونور
تورک اوجانی ، آنا یوردی . بکزه ر ایکن باغله
باقک شیمدی ناصل اولمش ؟ . هپ اوجاقلر بر مزار ،
هپ نهوری بر خرابه . سواقاقلردن کیلمز ؛
هپ یارالی ، ازیلمش . صاغلام کیمدر سیچلمز ؛
چنک آرتینی عسکرلره بکزه دیلسه یری وار . .
صاغلاملری بولونسهده یارالامش اینچندن .
یادول قلمش بر قادیندر ، یا آناسز بر چوجوق ؛
بر داغ کبی اوغلی کیدوب کندی قالان دها چوق ؛
دین قاردهشی ! یاردم ایتک سکا . بکا فرض ایکن
نه دورورسک ؟ . آج ، صوسزدر زوالیلر ؛ یواسز ،
قار آلتنده ایگله یورلر یا قاجاقسز ، پاراسز ؛ .

۱۳ ، شباط سنه ۱۳۲۶

اسحق رأفت

جاوا مسلمانلری احوالندن

— ۳ —

حسین افندی چاژا وینغراتک کتابی ، یرلی مأخذلردن آلتوب
یازیلمشدر . بوماخذلر آره سنده الک مهم موقعی آچه وقایع نویسانک
آثاری و علی الخصوص « بستان السلاطین » [۱] ایکنجی کتابنک
اون اوچنجی فصلی طوتار . بوفصل ۱۶۰۰ سنه میلادیه سنندن ۱۶۸۰ ه
قدر جریان ایدن وقایعی نقل و حکایه ایدر .

مؤلف ، « بستان السلاطین » دن باشقه یرلی وقایعنامه لره جمله سنه
مراجعت ایتمشدر . بو نردن بر قسمی ، یکدیگرلرینه بک بکزرلر ؛
[۱] نورالدین ابن علی بن حسن بن محمد حمیدالرائیری اثری اولان « بستان
السلاطین » ابواب متعدده به منقسم یدی کتابدن مرکبدر . برنجی کتاب خلقت
سما وارندن ، ایکنجی کتاب پیغمبران و ملوکدن بحث ایدر . حسین افندی ،
ایشته شو ایکنجی کتابک آچه تاریخندن باحث اون اوچنجی فصلندن استفاده
ایتمشدر . اوچنجی کتاب عادل پادشاهلرله ماهر وزیریه ، دردنجی کتاب متقی
پادشاهلرله اولیایه ، بشنجی کتاب ظالم پادشاهلرله فاسق وزیریه ، آلتنجی کتاب
اصحاب الحیرات و الحسانه ، یانجی کتاب عقل و علوم عقلیه به دائردر . خالص
مالای دیلی ایله یازیلمش اولان بوتخف محیط المعارف تمام اوله رق نادر بولنیور .

الک برنجیسی بو کتابدر . مسلمانلغک سیاسی ، دینی ، اجتماعی نه کبی حقایق
احتوا ایلدیکی ایجاب زمانه کوره غایت آجیق بر لسان ایله یازلمش .
مؤلفی استانبول عسکری اعدادیسی معلملرندن نیکشکلی یوزباشی وحی
افندی اسمنده بری اولوب شاگردلریکنزدن ایش . مع التأسف بو ذات
ایله هنوز شرفیاب اولامدم شوو تألیف کزین مناسبتیه علناً عرض
شکرانه مسارعت ایتکی طوغریسی وجیهه ذمت عد ایلدم .

المزده کی علم حال کتابلرینک کیمی بک مفصل ، کیمی بک
مختصر اولمغه برابر بر قسمک عباره اره لرنده (ودخی)
(پس) (قچن) کبی بر طاقم الفاظ عتیقدهن بشقه عوامک کلا یه میه جفی
بر چوق تعبییرات مبهمه موجود اولدیغندن عموماً استفاده غیرممکندی
(مسلمان) زمانمزهک احتیاجات و ایجاباتنه کوره بک اپی دوشونیلره رک
یازلمش بر اثر اولسی حسیه بوندن هر مسام و مسامه برردانه ایدرملیدر
فکرندهیم . اولاد وطن بونی او قوملی دینمزهک معالیاتنه جدی بر وقوف
حاصل ایتلیدر بونک مندرجاتنه حصول اطلاع مستلزم سعادت داریندر .
آفرین : — او حضرت وحی یه که . بو کوزل اثریه عالم اسلامیه
بک مهم بر یادگار براقش اولیور . هر حالده روح پاک جناب سیدالکونین
آندن خشنود اولمشدر هیچ شبهه ایتم .

ذات عالیکنزدهده عرض شکران اولونور که ، زمانمزهک احتیاجی
دوشونه چک واکا کوره عرض خدمت ایده چک بویه غیرتلی ذاتلری
یتشیدر دیکبز .

خلاصه کلام بو اثر کزینی بک تقدیر ایتدم کوکلم انی ایستر که ارباب
ایمان بونک تعمیم انتشارینه چالیشسین حضرت وحی نه قدر محویت
پرورد . اثرینی غزته لرله ارسون اعلان ایتمکن بیه چکنمش زیرا
اولیه بر اعلانه تصادف ایتدم .

مأمورین رسومیهدن

حسین وصاف

صراط مستقیم واسطه سیاه

ادیب محترم مدحت جمال بک افندی یه

ادیب عرفانپرور !

صراط مستقیم ، دونائما مجموعهنه سی کبی نفائس آئارده انافس
آثار ادیبه لرینی او قویه رق مفتون بلاغت و مجذوب نزهت لری
اولمدهیم شو او فحق مکتوبده ذات عالی ادیبانه لرندن ایکی زمین
اوزرینه ایکی منظومه مخلصه احسان بیورلمسینی — عفو کوره اغتراراً —
استرحام ایدرم .

بونلردن بری — سیف و قم — طرزنده : « اردو ، دونائما ،
اهمیت و ملت ، وطنمزه ایفا ایتدکلری و ایده جکلری خدمات اعتباریه
مفاخره سی ، دیکری یته عینی طرز و اسلوبده « کزید » ک حریبه
ناظر عالیسی محمود شوکت پاشا حضرت لردن استشفاع و استمدادی

بونلر بر صره آچه سلطانلرينك زمان حكمداريلرينه عائد، بربرلندن يك آز فرقى وقايع خلاصه لردن عبارتدرلر. بوانمودجه منسوب وقايعنامه لردن غيرى، حسين افنديك استفاده ايتديكى ده بر قاچ اثر وارددر. بونلردن بعضلى مثلاً «شجره ملايو»، «مارونغ ماهاوامزا»، «تاريخ ملوك بازى» بالنسبه آز اهميتى درلر. حسين افنديك انك چوق ايشنه يرايان بر ماخذده «ساراقانس» لر، يعنى آچه سلطانلرينك امرنامه لريدر. [١] بوانرنامه لردن سراى نشر يافته، ليمانلرك تجارتنده مرعى اولان اصول وعاداتى استخراج قابلدر؛ انجق بوانرنامه لرك تاريخلىرى بكده شايان اعتماد كورولمور.

يرلى اثرلردن ماخوذ معلوماتى مراقبه ايجون، مؤلفك مراجعت ايتديكى آثار غريبه، لاهه وپاتاوايخزان اوراق قراليه سنده موجود وناقندن عبارت اولوب موضوعه دائر يك جزئى معلوماتى محتويدر؛ زيرا، هند شرقى قومانيه سنك، آچه سلطانلريه مناسبتى دائماً اهميتىز ايدى.

حسين افنديك تاليفى اوچ قسمه منقسمدر: برنجى قسمنده آچه تاريخى مبدانن اسكندر مودا (Muda) نك جلوسنه قدر نقل ايدر؛ بوقسم آچه تاريخك انك شكل پارچه سيدر، زيرا، يرلى وقمه نويسلر، اسكى زمانلرى برچوق خرافات واساطير ايله طولدير مشلر وموضوعدن خارج برطاقم مباثاته كيردر ك قارمه قاريشيق بر حاله صوقشاردر؛ يرلى وقايعنامه لرى تنقيد ايدم بيلمك ايجون، بوقسمه عائد ديكر ماخذلرده موجود دكلدر.

اثرك ايكنجى قسمنده، آچه سلطنتك دور كال و سطوتندن، يعنى ١٦٠٧ سنه ميلاديه سنندن ١٧٠٠ سنه ميلاديه سنه قدر كچن بر عصرلق زماندن بحث اولمور. هر زمان وهر يره اولدينى كى آچه سلطنتى ده اوچ نقطه سنه ايريشنجه سقوطه باشلامشدر.

اثرك اوچنجى قسمى، ١٧٠٠ دن ١٨٢٤ سنه نه قدر كلير. بو قسمده داخل سلطنتده ظهوره كلن فتنه و نزاعلر و بوندن متولد انحطاط سريع تصوير اولمشدر. آچه نك ضعفى، اوروپاليلرك صوماتريه دخول ايله نهايت بر درجه يه كلور كه بر زمانلر آطه نك حاكى اولان بوسلطنت آرنق دوشونلمه يه بيلاه دكمز.

١٦ نجى عصر ميلادى ابتداسنه دكين آچه وقايعى يك قراكلقدر. بورالرى كزن عربلرك، چينليلرك، اوروپاليلرك سياحتنامه لرنده آچه يه دائر معلومات يوق كييدر. يرلى محررلرك آثارنده ايسه، حيات تاريخلرينك بو جوجلق دوره سى، چوجقجه اويدورلن ماصالردن باشقه برشى دكلدر. انجق بو مصاللك بعضلردن، مالاي وپولنيزيا خرافات واساطيرى اوكرنك ايجون استفاده ايديله بيلور.

مثلاً بريسنده بر بيدادارى [يعنى سماوى بربرى] نك بامبو اناجندن چيقدىنى حكايه ايديلور؛ ديكرنده بر بيدادارى نك بر بنى [٢] دوكتور هورغرونه نك فكرينه كوره بوانرنامه لر، آچه سلطانلرينك مملكتلرنده بر حكومت مركزيه تاسيسنه، سياسى، اجتماعى ودينى بر اصلاحات تجربيه سنه تشبيلرى ارايه ايدر.

آدمله ازدواج ايدهر ك اوچق اقتدارى غائب ايتديكى سويولنيور. اسكى وقعه نويسلرجه، بيداداريلر حقيقه موجوددر. آچه نك ايلك اميرلردن ايكى قارده ش، بيدادارلرله اولمشلردر!

اسلامك آچه ده ايلك ظهور وانتشارى، خارق العاده وقايع ايله قاريشديرلشدر.

دين اسلامى مغربدن كله بر ذات نشر ايتمش ده. بو ذات ده بر بيدادارى ايله ازدواج ايله مشدر. ايشته بو ازدواجدن آچه سلطانلرى تولد و ظهور ايتمشلر. اسكى وقايعنامه لر، ١٢٠٤ دن ١٥٦٧ يه قدر اون سلطان صايورلر. انجق اونجى سلطانن صوكره در كه نقل اولونان وقايع بر آز حقايقه، بكنزه يور.

اسلامك آچه ده انتشارينه عائد جدى اوله رق ايكنى مختلف روايت وارددر. «بستان السلاطين» ١٥٠٦ سنه ميلاديه سنده [شيمدى ١٩١١ سنه ميلادى سنده يز] على مغايت شاه طرفندن نقل و نشر اولنديغى يازيور؛ «شجره ميلايو ايسه، شامبا اميرى شاه پولنغ، صوماتريه كلهر ك دين ميين محمدى پى نشر و آچه سلطنتى تاسيس ايتدى، ديور «مجاهد عالم اسلامى» ده. ماخذم اولان مقاله پى يازان ذات، موسيو آنتوان قابتون، ايكنجى روايتك و ثوقنه ده زياده اعتماد ايديمور. زيرا، بو روايت شامباليلر آره سننده موجوددر؛ و ١٤٦٠ سنه ميلاديه سنه طوغرى شامباليلرك آنا مليلر طرفندن مغلوب ايديلديكى محقق اولديغندن اولجه دين اسلامى قبول ايتمش اولان بو قومه منسوب بر آدمك صوماتريه كچهر ك آچه ده نشر دين ايتمى يك محتملدر.

حسين چارادينغرات افندى، آچه يه اسلامك دخولندن بحث ايدر كن، ١٨٧٣ سنه سنده، يعنى آچه سلطنتى هولانده ليلرله محارب بولنديغى زمان، استانبولده چيقان «الجواب» جريده سنك بو موضوعه دائر يازديغى بر فقره پى نقل ايديمور.

فقره عيناً شودر: «آچه، ١٢١٥ سنه ميلاديه سنده غازى جهان شاه طرفندن فتح اولنهرق حوره اسلامه ادخال اولمشدر. ١٥١٦ سنه سنده، آچه ده حكمران اولان سيد فرما شاه، سليم ايلك وزير اعظمى سنان پاشا نرينه كلهر ك سلطنت عثمانيه نك حمايه و متبوعيتنى طلب ورجا ايتدى. طرف سلطنت سنيه دن رجاسى قبول و اسعاف بو يورولهرق، شاهه فرمان خاقانى احسان قيلندى.» بو فقره ايكنى جهتمدن شايان دقدر. خلافت اسلاميه آل عثمانك يد حاسته انتقال ايدر ايتمز، اوزمانلرده فوق العاده اوزاق اولان صوند آطه لريه مناسبات سياسيه تاسيسنه قاليشمه سى، ثانياً ده اوتوزبش قرق سنه اول مقام خلافت جرائدينك عالم اسلام مسائليله ده جدى بر صو- تده مشغول اولملايدر...

حسين افندى، «الجواب» ك معلوماتى يرلى وقعه نويسلردن ماخوذ ظن ايديمور؛ مومى اليه بو خبرك نهره دن آلتنديغى ونه درجه لره قدر موثوق اولديغى، استانبولده ارشديرمش ايسه ده، هيچ بر نتيجه يه، دسترس اولامامشدر... حسين افنديك بوموفقيتسنزلكى، صوك زمانلرده دارالخلافة، مسلمالرينك، احوال اسلامه نه قدر بيكانه قالدقلىرى اظهار ايتديكى ايجون، يك زياده شايان تأملدر.